

Magisterské studium – otázky ke státním závěrečným zkouškám

Sociologie

1. Plurality I

Sociální rozměr lidské existence. Podoby sociálních seskupení. Sociální kategorie. Sociální agregáty náhodné, shluky, sběhy. Sociální agregáty aktivní – davy. Podoby davů. Principy davového chování. Zásady práce s davy.

2. Plurality II

Sociální agregáty receptivní – publika. Publika shromážděná a neshromážděná. Publika a davy – srovnání a vzájemné proměny. Komunita tradiční a moderní. Komunita profesní, zájmové, lokální.

3. Sociální skupiny I

Vymezení sociálních skupin – základní znaky. Třídění sociálních skupin – základní typy, další třídící znaky.

4. Sociální skupiny II

Skupinové struktury: pozice, role, status, prestiž. Hraní rolí. Jedinec a sociální role. Komplementární role. Rolové konflikty.

5. Sociální skupiny III

Sociální hodnoty. Sociální normy. Sociální kontrola. Sociální sankce. Skupinová tolerance (toleranční limit).

6. Proces socializace

Podstata socializace. Sféry socializace. Etapy socializace – prostředí, obsahy, činitelé. Mechanismy socializace. Resocializace.

7. Rodina

Rodina jako specifická sociální skupina. Rodina jako významný socializační činitel. Teorie jazykového kódu (Bernstein) a teorie kulturního kapitálu (Bourdieu). Základní funkce rodiny. Historické a současné podoby rodiny.

8. Společnost a příroda I

Společnost jako pojem. Vývojové typy společností (společnost tradiční a moderní). Společnost a přírodní vlivy. Společnost a biologické faktory. Biologická podstata člověka. Dispozice lidského organismu pro sociální život.

9. Společnost a příroda II

Společnost a geografické faktory. Ekosystém lidských společenství. Etapy vývoje přírodního prostředí a společnosti. Společnost a demografické faktory. Společnost a přírodní vlivy – vzájemné vztahy mezi přírodními faktory.

10. Sociologie jako věda o společnosti I

Předmět sociologie. Protosociologie. Koncepce A. Comta a vznik sociologie. Zásadní vývojové etapy sociologie. Česká sociologie.

11. Sociologie jako věda o společnosti II

Paradigma ve vědě. Základní sociologická paradigmatata. Thomasův teorém. Ohniska sociologického pohledu. Vztah teorie a empirie. Systém sociologických disciplín. Funkce sociologie.

12. Lokální společenství

Proces urbanizace. Historické příčiny vzniku lidských sídel. Základní vývojové typy sídel. Historické funkce městských osídlení. Město a venkov – klasické, historické rozdíly a jejich vývoj. Typy prostorového uspořádání měst (podle chicagské školy). Město a sociálně patologické jevy. Globální města.

13. Sociální komunikace

Proces komunikace. Analýza komunikačního procesu. Základní prvky komunikačního spojení. Informace a komunikace. Verbální a nonverbální komunikace. Masová komunikace.

14. Kultura

Pojetí a členění kultury. Materiální a nemateriální kultura. Masová kultura. Funkce kultury, její normativní vlivy. Kulturně historická podmíněnost sociálních hodnot a norem. Anomie.

15. Hodnotově-normativní systémy I

Hodnotově-normativní systémy – jejich podoba a vzájemné vztahy v tradiční a moderní společnosti. Sociologie náboženství. Sociologie politiky. Sociologie práva.

16. Hodnotově-normativní systémy II

Morálka. Zvyky a obyčeje: společenská pravidla, sociální rituály, kulturní a umělecké normy, svátky. Móda. Móda a spotřeba. Móda a konformita. Životní styl.

17. Základní metodologické pojmy I

Obecné způsoby poznání. Věda a její sociální souvislosti. Paradigma a jeho složky. Vědecký výzkum. Metody vědy. Vztah teorie a empirie ve výzkumu. Sociální výzkum – jeho předmět a specifika. Výzkum, průzkum, šetření. Metodologie, metoda, technika, metodika.

18. Základní metodologické pojmy II

Metoda biografická, historická, srovnávací, statistická a typologická, případová studie. Výzkum teoretický a empirický, základní a aplikovaný. Dělení výzkumu podle očekávaného přínosu, podle délky trvání, podle frekvence, podle podoby zkoumaného souboru. Funkce výzkumu. Struktura a strategie výzkumu.

19. Příprava výzkumu I

Od zadání výzkumu k jeho cílům. Tvorba konceptuálního rámce zkoumání (včetně odborné přípravy a nezbytných redukci). Kvantitativní a kvalitativní přístup. Příprava kvantitativního výzkumu – operacionalizace, znaky a indikátory, hypotézy. Příprava kvalitativního výzkumu – konceptualizace výzkumného problému, zásady kvalitativního zkoumání.

20. Příprava výzkumu II

Kritéria kvality zkoumání – validita, reliabilita a reprezentativita kvantitativního a kvalitativního přístupu. Projekt výzkumu. Výběr zkoumaných objektů – základní a výběrový soubor, pravděpodobnostní výběry, nepravděpodobnostní výběry, výběry založené na dostupnosti a dobrovolnosti. Výběry v kvantitativním a kvalitativním výzkumu.

21. Základní techniky sběru dat I

Volba techniky, standardizace techniky. Experimentální a neexperimentální přístup. Pozorování – základní podoby, role pozorovatele, problémy aplikace. Dotazování – zásady tvorby otázek, typy a druhy otázek, řazení otázek.

22. Základní techniky sběru dat II

Rozhovor – základní podoby. Skupinová diskuse, ohniskové skupiny. Role tazatele. Problémy aplikace. Rozhovor s využitím počítače. Dotazník – základní podoby. Vzhled dotazníku a způsoby distribuce. Rozhovor a dotazník – zásadní rozdíly. Anketa.

23. Základní techniky sběru dat III

Studium dokumentů – druhy a podoby dokumentů, vnější a vnitřní analýza. Obsahová analýza – analytická kategorie, záznamová jednotka, kontextuální jednotka, kvantitativní a kvalitativní přístup. Výhody a nevýhody aplikace. Experiment – základní druhy, typy proměnných, struktury experimentálních situací. Výhody a nevýhody aplikace.

24. Některé specifické způsoby získávání informací (vybrané expertní techniky)

Expertí a jejich výběr. Brainstorming – základní principy, zásady realizace. Brainwriting – základní principy, zásady realizace. Delfská metoda – základní principy, zásady realizace.

25. Škálování

Škály a jejich použití. Škálové kontinuum. Posuzovací škály, role soudců. Bodovací škály, sumované odhady. Další škálovací postupy – skalogram, sémantický diferenciál. Přednosti a úskalí škálování.

26. Sociometrie

Východiska a principy. Sociometrická konfigurace. Sociometrický test – zásady tvorby. Sociometrická matice. Indexy, sociogramy. Analýza dat – základní sociometrické typy. Otázky aplikace.

27. Výsledky výzkumu I

Vyhodnocování kvantitativních dat – kódování, třídění 1. stupně, základní statistické míry, úpravy znaků, třídění 2. stupně, podstata statistických testů.

28. Výsledky výzkumu II

Vyhodnocování kvalitativních dat – kódování, některé způsoby třídění informací. Zakotvená teorie – základní prvky a způsoby kódování. Sekundární analýza a metaanalýza dat.

29. Závěr výzkumu a etické problémy jeho realizace

Interpretace dat – základní principy, redukce jako možné zdroje chyb, úskalí interpretace statistických údajů. Závěrečná zpráva – její význam a struktura. Etické otázky sociálního výzkumu – etika výzkumné práce, etika práce se zkoumanými osobami.

30. Vzdělávání jako sociální jev

Vzdělávání jako sociální jev, jeho vztah k různým sociálním institucím. Vztah vzdělávání k sociální stabilitě a změně. Hlavní otázky v sociologii vzdělávání. Sociologie vzdělávání a příbuzné vědní disciplíny.

31. Dějiny sociologie vzdělávání I

Sociální pedagogika (Pestalozzi). Durkheim, Dewey. Teorie konsensu, konfliktu a interpretativní sociologie o socializaci a vzdělávání. Česká sociologie vzdělávání – historický vývoj.

32. Dějiny sociologie vzdělávání II

Americká a evropská sociologie vzdělávání (školy) 60. až 80. let 20. století v diskusi o problému reprodukce nerovností ve vzdělávacím systému.

33. Soudobá sociální změna a celoživotní učení

Teorie modernizace. Představa postmoderní společnosti. Sociologická reflexe procesu globalizace, riziková společnost. Koncepty celoživotního vzdělávání a učení a jeho souvislosti se sociální změnou.

34. Škola a organizace ve vzdělávání dospělých

Pojmy instituce a organizace. Funkce školy a její vnitřní život. Skryté kurikulum. Sociologie učitele. Místo školy v celoživotním učení. Organizace ve vzdělávání dospělých.

35. Sociologie práce a volného času

Sociologické vymezení práce. Podoby práce v moderní společnosti a její současné proměny. Trh práce. Volný čas, životní styl a vzdělávání dospělých.

36. Sociální stratifikace, sociální mobilita a vzdělávání

Pojem sociální stratifikace. Sociální stratifikace a meritokracie. Sociální vrstvy v moderní společnosti a jejich vztah ke vzdělávání. Typy sociální mobility. Koncept společnosti osvědčení.

37. Občanská společnost

Občanství, občanská společnost. Celoživotní učení a aktivní občanství. Komunitní vzdělávání, sociální kapitál.

38. Masová média a vzdělávání

Historický vývoj masových médií (McLuhan). Pojem veřejnost, média a moderní demokracie (Habermas). Koncept společnosti sítí podle Castellse. Působení médií v oblasti vzdělávání. Mediální gramotnost a mediální výchova.

39. Sociální a vzdělávací politika

Sociální stát, jeho typy a proměny. Koncept sociální exkluze (srovnání s pojmem chudoba) a politika mezinárodních organizací. Sociálnědemokratický a neoliberální přístup ke vzdělávání dospělých. Aktéři vzdělávací politiky. Souvislosti mezi vzdělávací politikou a sociální politikou. Vzdělávací politika jako vědecká disciplína.

40. Sociologie vědění

Předmět sociologie vědění, základní představitelé. Pojmy životní svět a ideologie. Sociální konstrukce reality. Sociologie vědy.

Literatura

Doporučená literatura k otázkám 1–11:

GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

GOFFMAN, E. *Všichni hrajeme divadlo*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999. ISBN 80-902482-4-1.

HAVLÍK, R. *Úvod do sociologie*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, vydavatelství Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-615-3.

KELLER, J. *Úvod do sociologie*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1992. ISBN 80-901059-3-9.

MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. aj. *Velký sociologický slovník*. 1. a 2. svazek. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.

PETRUSEK, M. *Základy sociologie*. 1. vyd. Praha: Akademie veřejné správy, 2009. ISBN 978-80-87207-02-4.

REICHEL, J. *Kapitoly systematické sociologie*. 2., přeprac. a dopl. vyd. (v Grada Publishing 1. vyd.). Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2594-9.

Doporučená literatura k otázkám 12–16:

GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

LUŽNÝ, Z., NEŠPOR, Z. R. *Sociologie náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-251-5.

MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. aj. *Velký sociologický slovník*. 1. a 2. svazek. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.

PETRUSEK, M. *Základy sociologie*. 1. vyd. Praha: Akademie veřejné správy, 2009. ISBN 978-80-87207-02-4.

PŘIBÁŇ, J. *Sociologie práva*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996. ISBN 80-85850-18-4.

REICHEL, J. *Kapitoly systematické sociologie*. 2., přeprac. a dopl. vyd. (v Grada Publishing 1. vyd.). Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2594-9.

SOKOL, J. *Moc, peníze a právo*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-066-6.

ŠUBRT, J. *Čas a společnost: k otázce temporalizované sociologie*. 1. vyd. Praha: ISV, 2002. ISBN 80-86642-06-2.

Doporučená literatura k otázkám 17–29:

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, vydavatelství Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-822-9.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

JANOUSEK, J. aj. *Metody sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: SPN, 1986.

MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. aj. *Velký sociologický slovník*. 1. a 2. svazek. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

POTŮČEK, M. (ed.). *Manuál prognostických metod*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-55-5.

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Brno: Sdružení Podané ruce / Boskovice: Nakladatelství Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X (Albert).

Doporučená literatura k otázkám 30–40:

BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2580-2.

GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

HARRINGTON, A. aj. *Moderní sociální teorie. Základní témata a myšlenkové proudy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-093-3.

HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-635-7.

HUBÍK, S. *Sociologie vědění. Základní koncepce a paradigmata*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-58-3.

KALOUS, J., VESELÝ, A. (editoři). *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1260-7.

KATRŇÁK, T. *Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. ISBN 80-86429-29-6.

KELLER, J. *Dějiny klasické sociologie*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. ISBN 80-86429-34-2.

KELLER, J., NOVOTNÝ, P. *Úvod do filozofie, sociologie a psychologie. Nové pohledy společenských věd*. 1. vyd. Liberec: Dialog, 2008. ISBN 978-80-86761-81-7.

KELLER, J., TVRDÝ, L. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-6.

KOPECKÝ, M. *Sociální hnutí a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-96-3.

MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. aj. *Velký sociologický slovník*. 1. a 2. svazek. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.

PETRUSEK, M. *Společnosti pozdní doby*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-63-6.

POTŮČEK, M. aj. *Veřejná politika*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 80-86429-50-4.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 3., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-047-X.

THOMPSON, K. *Klíčové citace v sociologii. Hlavní myslitelé, pojmy a témata*. 1. vyd. Brno: Barrister and Principal, 2001. ISBN 80-85947-68-4.